

Бирма Эвилелинц Премьер-Министри У Нуга болган дүштеки шайлалга

РАНГУН. (СЭТА-нын тускай корр). Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтүң алдары дээр Бирма Эвилелинц Премьер-Министри У Ну декабрь 2-де дүштеки шайлалга тургускаа.

Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтүң алдары дээр Бирма Эвилелинц Премьер-Министри У Ну декабрь 2-де дүштеки шайлалга тургускаа.

Бирма Эвилелинц Премьер-Министри У Нуңуң чугаазы

1955 чылдың октябрь 21-де Москва аэродромунга барган: «Бистиң ийи чурттарымыстың аразында найрадык харылааларын тургузарының бызык үдөйсирини садымылар» — деп күзөлдү илгерилең мен. Силерниң уаг туртунарга мээң хей-хей черлерге чораянмын база Совет Эвилелинц уаг туртучулары-биле болган улустары-биле мээң хестуг болган ажит-чакыт чок беседаларым Бирмаңиң улунга хамаарыштыр Совет Эвилелинде кызыгаар чок ынакымы болган чагай тура-сорук илгерилейтинки турар дээрнши мээң бугүртүскөн.

Чурттуң кайы-даа кезинге баарымга онза чыгып күзөлдү алдышкын мен магадайын база бирма улус аас-кежиктиг болган чекетелешкиниң болуун деп чагай күзөлдү бугү-ле бөдүктүргө илгерилейтинки турган. Совет Эвилелинц мээң кылганым шуут харылаалар бистиң улустарымыстың аразында эң-не сымрай харылааларын хөгжүдөр дугайы совет улустуң күзөлдү-чүткүдүге хамаарыштыр мээң кандыг-даа чигинишиниң болурун. Мээң чүрөм өөрүч четириниши-биле болдунган турган, мнчанган силерниң уаг туртунардан чоруп турган, бистиң ийи чурттарымыстың аразында найрадык бызык үдөйсирини кедийи болган тодаргай кылдыр тургустунган деп чүвени билди турган мен.

Н. А. Булганинның чугаазы

Бирма хамаарыштыр силерниң чагай естериңер дээр бөдүмүң өмүзүңден болган эш Никита Сергеевич Хрущевтүң өмүзүңден дээр Премьер-Министр силерге өөрүч четирдим.

Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтүң шан күрүнеде чеде бергени

МАНДАЛАЙ, декабрь 4. (СЭТА-нын тускай корр.). Декабрь 3-те хуаңус Н. А. Булганин болган Н. С. Хрущев Рангунда самолет-блиц Шан күрүнеде — Бирма Эвилелинц составында кирип турар авиопомпү күрүнеде чеде бергенер. Бо болза, чурттуң соңу-чөөн кезинде турар болган Кыдат, Таиланд болган Лаос-биле кызыгаарлажып турар, девискээр талазы-биле Бирмаңиң өвөлдөшкен уугу күрүнеде болу. Шан күрүне Иравади болган Ситтанг хемперден чөөн күче барык 100 мүн дөрбөлжин километр чалык дагалдары чери эжелеп турар. Шан күрүнеде шан деп улустар болган еске-даа хей айык улустар чурттап турар. Оң чону нияти-биле 1800 ажит муа кижилер 1947 чылдан агайинде Бирмаңиң улустарының национал-хосталгалдык демселени эскуптун турган үезинде Шанңиң кызыгаар чогунада княжестволарың чону Бирмаңиң улустарының баштыңчыи Аунг Саниң улурткан улустун хосталгалдык автафашистик дилганыңиң шимчөкшөөниңге каттышкан болган анык Бирма Эвилелинц кирген. Бо ажил тургустунган билек-ле Шан күрүне өвөлдөгү еске кезектери-биле бир демей автономияны алган.

Шан күрүнеңиң соңу кезин Бирма Эвилелинц девискээринче халдап кирген чанкайыңиң дээрбелчириниң агрессия-чыкка таварышкан.

цөвтү үдөөн бүтү кижилер база дүштеки шайлалгага олурушкан.

Бирма чалактык министрлери, министрстволарың харысаалгалы аждакчылары, а ол ынакш даштыкы күрүселерниң Рангунда дипломаттыг төлөө черлериниң баштыңынар дүштеки шайлалгага олурушкан.

Бирма Эвилелинц Премьер-Министри У Ну дүштеки шайлалганы сөзүлдүредү чүве чугаалаан.

Чөөн-Хемчик районуң «Коммунизмге өрүк» кезде айма-агый артелиниң колхозчу хөзөөжөөрнү кезде айма-агыйны улам ийи хөгжүдөрүнүң практиктүг сорулгаларын амдыралга чедикшиниң күдөсиринге иденкейли киржин турарлар.

Малдын продуктулуун бедиаер

Таңды районда Калинин аттыг колхозтун малчынарның чөптөк чаа болган хураанында 1955 кезде айма-агый чыныгы ажилы түнөвшоана, моон соңоогагы сорулгалар дугайын чугаалашкан.

Улеерли почтачы

Бомсомолчу Дүү-Дарий Бай-Тага районуң Төөни суурда харылаа конторының почтачысы болуп ажилдап турар.

Аңчының олчазы

Бай-Тага районуң Молотов аттыг кезде айма-агый артелиниң аңчысы эш Х. Базыр баштайгы үнүшүндө 3 кишти, 360 лияни бетлекче черинге дулааган, колхозуңа 2578 рубльдиң орулганы кирген.

Ажыл экижиңи турар

Чөөн-Хемчик районуң Чалаана суму-зунда ДОСААФ өтө организациясының ажилы экижиңи турар. Эге организация ажыл планын үргүчү кылдып, оң күдөсиде дээр демкөжүн чорутуп турар.

Аңчының олчазы

Бай-Тага районуң Молотов аттыг кезде айма-агый артелиниң аңчысы эш Х. Базыр баштайгы үнүшүндө 3 кишти, 360 лияни бетлекче черинге дулааган, колхозуңа 2578 рубльдиң орулганы кирген.

Бирма Эвилелинц Премьер-Министри У Ну дүштеки шайлалганы сөзүлдүредү чүве чугаалаан.

Аңчының олчазы

Бай-Тага районуң Молотов аттыг кезде айма-агый артелиниң аңчысы эш Х. Базыр баштайгы үнүшүндө 3 кишти, 360 лияни бетлекче черинге дулааган, колхозуңа 2578 рубльдиң орулганы кирген.

Ажыл экижиңи турар

Чөөн-Хемчик районуң Чалаана суму-зунда ДОСААФ өтө организациясының ажилы экижиңи турар. Эге организация ажыл планын үргүчү кылдып, оң күдөсиде дээр демкөжүн чорутуп турар.

Аңчының олчазы

Бай-Тага районуң Молотов аттыг кезде айма-агый артелиниң аңчысы эш Х. Базыр баштайгы үнүшүндө 3 кишти, 360 лияни бетлекче черинге дулааган, колхозуңа 2578 рубльдиң орулганы кирген.

Ажыл экижиңи турар

Чөөн-Хемчик районуң Чалаана суму-зунда ДОСААФ өтө организациясының ажилы экижиңи турар. Эге организация ажыл планын үргүчү кылдып, оң күдөсиде дээр демкөжүн чорутуп турар.

Аңчының олчазы

Бай-Тага районуң Молотов аттыг кезде айма-агый артелиниң аңчысы эш Х. Базыр баштайгы үнүшүндө 3 кишти, 360 лияни бетлекче черинге дулааган, колхозуңа 2578 рубльдиң орулганы кирген.

Ажыл экижиңи турар

Чөөн-Хемчик районуң Чалаана суму-зунда ДОСААФ өтө организациясының ажилы экижиңи турар. Эге организация ажыл планын үргүчү кылдып, оң күдөсиде дээр демкөжүн чорутуп турар.

Аңчының олчазы

Бай-Тага районуң Молотов аттыг кезде айма-агый артелиниң аңчысы эш Х. Базыр баштайгы үнүшүндө 3 кишти, 360 лияни бетлекче черинге дулааган, колхозуңа 2578 рубльдиң орулганы кирген.

Ажыл экижиңи турар

Чөөн-Хемчик районуң Чалаана суму-зунда ДОСААФ өтө организациясының ажилы экижиңи турар. Эге организация ажыл планын үргүчү кылдып, оң күдөсиде дээр демкөжүн чорутуп турар.

Аңчының олчазы

Бай-Тага районуң Молотов аттыг кезде айма-агый артелиниң аңчысы эш Х. Базыр баштайгы үнүшүндө 3 кишти, 360 лияни бетлекче черинге дулааган, колхозуңа 2578 рубльдиң орулганы кирген.

Ажыл экижиңи турар

Чөөн-Хемчик районуң Чалаана суму-зунда ДОСААФ өтө организациясының ажилы экижиңи турар. Эге организация ажыл планын үргүчү кылдып, оң күдөсиде дээр демкөжүн чорутуп турар.

Аңчының олчазы

Бай-Тага районуң Молотов аттыг кезде айма-агый артелиниң аңчысы эш Х. Базыр баштайгы үнүшүндө 3 кишти, 360 лияни бетлекче черинге дулааган, колхозуңа 2578 рубльдиң орулганы кирген.

ССРЭ-ниң ДХМ-иниң парламга килдизинде

ССРЭ-ниң ДХМ-иниң парламга килдизиниң аргаскызы Л. Ф. Ильичев Ассошиэте Пресс агентстваның Москва корреспондентин Р. О. Малейни, оң соода «Нью-Йорк тайме» солуңуң Москва корреспондентин У. Хангенин декабрь 5-те парламга килдизинге чалап келдирген, тузуг айтыргаларының талазы-биле ноябрь 10-да парламентин СЭКП ТБ-ның болган ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүдөлиниң доктаалының талазы-биле оларның Москвадан дамчыткан дыңнадында олар каржы хажымдышкын кылган оларга айттыкан. Бо чорук болза, бугуңуң элчөөн де ол үеде АКШ-ка турган совет тулдугулар төлөөсириниң чактык кежигүнеринге хамаарыштыр, ылангыла Тузуг болган архитектура академиясының президентин А. В. Васосуну дугайында каржы чөткөзөшкениң болган дорамчаашкының мете дыңнадыларын

америк парламгага болган америк радио дамчыдылгаларына үнериптиң чылдаа болган. А. В. Васос шаңнадыларын, аттарында каагыттыг болган ажилында дужуруткен дээр дугайында хоозун күтүздөшкөөн америк солуңуңа парламентингаван.

Ильич сагыш бөдөлөр таарымчалык байдал-биле канчал-даа таарышпас болган адаттырган корреспондентилер боттарының төлөөсирин америк агентиледриниң болган солуңуңуңиң чүтө ады баскырадып турардыр.

Ильич чоруктары дактырларыңиң бөдүрбөшчө айткан корреспондентилер кичөөлөй салдыр парламга килдизин айткан болган бир эвес моон сонгаар ийи чоруктары кыллар апар болза совет органдарыңиң талазында чогуур кемчелерин адыр апарың сагындырган.

Молотов аттыг колхозтон келген делегат Очур санал берген. «Бомсомол чурданышкыны ВЛКСМ райкому дика өрөөлөй уурутуп келген. Райкомунң ажилдамчылары политбюроңуңиң кичөөлеринге олурушай, аныктарыңиң политикти өөрүдөшкөөн шынарны экижерге талазы-биле өтө органициалар секретариатында болган пропагандистерге тодаргай сүмелер бербей турарлар. Оң ужурунда өрткөн өрөөлөгө чылдыра турган бөлүмнөр дика өрөөлөй ажилдаан. Бо чымын байдал оң болза-ла дээрөдөй турар. Бистиң колхозу-бусу район төү-биле кола турар. Ийи аныктарыңиң политбюроңуңиң кичөөлерини организа чок өртүн турар. Чактык кичөөлөргө 3-4 кире-ле кижилер олуружуп турар. Ол четпестерин ууткаар талазы-биле бутуг ажилдарың ВЛКСМ райкому чорутунаан»-деп ол чугаалаан.

Аныктар-биле харылзааны быжыглаар

ВЛКСМ райкомунң ажилыңиң дугайында комсомолуң Бай-Тага райкомунң секретари Школадиң өчтөп илгерилей чугаалашкырында ол районуң комсомол конференциясының делегаттары иденкейли киршишкенер.

Районунң комсомолчулары болган аныктары айма-агый, культуру тургузушкунуңуңуң хөзөөн боттарының киргилегин улам күштөдирип турарын конференция демделген.

ВЛКСМ райком колхозтарыңиң фермалар ажилдамчыларыңиң хей-хей комсомолчуларыңиң демей чоруткан. Ажыл үеде мал ажилында 171 комсомолчулар бар. Колхоз бугүрдүлөгүнн ийи-бүрү участтарында муракчы комсомолчуларыңиң саны өскөн. Сталин аттыг колхозта өшкү каларчымы Долгар 187 баш өшкүдөн төртүткөн 188 ажайым чидирг чокка дорултурган.

Комсомолчу-аныктарыңиң мал ажилында дулаагар бригадалары бар. «Муракчы» колхозта комсомолчу Влечей-оолга банталган бригадалар мал кыштагалышкынында бетлекелерге эки дулаалашкан.

Кеде айма-агыйны тускай өрткөнүңиң аразында комсомолчулар болган аныктар боттарының ошашкан ажил дарында кызмыккай чоруп күртүгүп турарлар. МТС-тиң кол мал аичини комсомолч Деметий, «Тилееле» колхозта мал аичини Тойбуга, Сталин аттыг колхозтун зоотехники комсомолчу Сарафанова олар өк эки ажилдап келгенер.

Күсү кою ажилдарыңиң үезинде 248 комсомолчулар тара ажал алышкыныңиң киржин турган. МТС-тиң анык трактористтери Донул, Латтин, комбайнерлер Деугуар, Шабалин хун бүүрүңү ажил нормаларын 125—175 хуу күдөсиди, техниканы эки ажилдарыңиң үагетин көргөсөөнөр.

Оң-биле чергелештир ВЛКСМ райкомунң болган комсомол эге организацияларыңиң аныктар ортуңуңа кижидиңиң ажилыңиң уаг четпестерин илгерилей болган санал берген делегаттар шыныгын шүгүчүдөп турганаар.

Районунң харылаа конторыңиң комсомол организациясының секретари Копртүева санал берген: «Район төүндө клубтун ажилы өскөйүнөй турар. Анаа аныктарыңиң уран-чүдү бөлүмнөрн органициаларыңиң, оларның ажилы экижерилеге комсомол райкому кичөөлөй салбаан. Клубта акцидалар номчулгалары органициалык турар. Оң ужурунда район төүндү аныктары даштарыңиң хуннериң чалгаарыңиң өрттирип, харын оларның чамдыктыры аргалаар, аморальды үлөгөдишиңкөөн кыллар чорукта таваркын турарлар»-деп ол чугаалаан.

Иравади хемпердиң чуртунда чуртунда үзүлдүредү чүве чугаалаан.

Бирма Эвилелинц Премьер-Министри У Ну дүштеки шайлалганы сөзүлдүредү чүве чугаалаан.

Бирма Эвилелинц Премьер-Министри У Ну дүштеки шайлалганы сөзүлдүредү чүве чугаалаан.

Бирма Эвилелинц Премьер-Министри У Ну дүштеки шайлалганы сөзүлдүредү чүве чугаалаан.

Бирма Эвилелинц Премьер-Министри У Ну дүштеки шайлалганы сөзүлдүредү чүве чугаалаан.

Байлактарның шынаазы

Нитиниң байлаан камгалаар болгаш өстүрер

Вахш хемин суглары шапкын агып чыгар. Ол болуунг асыны харым даяр булуурлар түтүчү туур берген алган. Халыкка кыстаргай, ханы кашпаалар арам-биле тырашпайсы, дааш-шимөөн болгаш көүрөктөлбөөн баткан хем күлү үлдүлдүр башым чыгар.

Вахш дээрте таджикиеп «амил» дээн ол. Хем-даа амил, оң ийи тазаларында чатыла берген чөп-даа амил болган. Дахшыпкын үеинде Вахш өрктөрүн ажил, чамдык чөп-даа хем ап, оң тузалар чамдык, эрттикес шыртырлар үнү турган. Идиг чөп-даа, малары азырның тардыгычы болуп, чыл санымда чүч-чүс килдер өдү турган. Доошунуң ийиниң чыны аяа хелерте кондузун датар — «афтаңчылар» тыттып турган. Кайта болган ийинде ногаан үндүртүр турган, чөп чарын, оң куужу үнү эөөн турган. Унүш-дүжүтүг ийи чүс муя хире чөп-даа чөп-даа өнөрчүлүк турган.

Вахштын уну сугтар дугайында, оң ийиңе бараан болуунче албадар дугайында таджикиеп чүс-чүс чылдары болган келген. Чүгле болад амил аэс, харын оңу кылар дээн чамдык ордандыгыны кылар турган. Вахш хемин өрктөрүнде эрте-бурунгу сугтарга каналдарыны кил амга чедир арткан. Идиг болза-да, бо бүтү чедикшич чөк болуп турган. Хемин чагырып алыр күш килдерге чок турган: оң хаймышкыны суглары бөдүнү бүтү түдүлдүр ан оқтуп, аар күш-ажымды үре-түневиң ууттук турган.

Улустуң болад чөп-даа бөдү чүгле Соет эрте-чарыгың чылдарында боттаган. Нарын уламчың хөвө чуртка хөвө турган. Биетиң пөс-таавы бүдүрүлдүргөң икчаарда идиг чиг-этти дык херегелен турган. Идигеттиң планаторларына нарын уламчың хөвө эртен алып-биле төлөр жүргү таварымп турган бис. Хөвө талам-биле хамаарылган болурунда хосталар, нарын уламчың хөвө сымн өстүрер, бөдүң улазын тургузар деп сонгаараткимас бола туруп келген. Оңу кылары-биле Вахш уну шилди алган. Мыда агаар боуду таарымчыл болгаш хөвө кай-гамчыктыг. Вахштын берип болуу сүтү чүгле чок турган. Хемге канчаар, кайың чокчулаа экп, каналды кайың үндүрел-ле?

...1929 чылда шичиле ажилдары агаалып. Техниктер болган инженерлер берге байдалың үеинде автомашиналардык болгаш чадаг хемин унун учундан чынында чедир келдирид өрп чоруп турган. Чөп шичилер херекселерид килдер чөп-даа кырын хөмчөд, келер үеин каналының орун чуртка дүжүрү турган.

Инженерлерниң планың болгаш саамачылыгың башталган. Тудушкун ажилдарыңа белеткел чоруп турган. Вахш унунуң сугтарыга чедикшич улуу муя километр. Чөп, бетон болган хал каар ажилдарың хөмчөд чөп-даа миллион ажал кубометр болган. Ол үеин байдалың алырга биетиң чуртка сугтарыга тудушкунуң ут ажалды бөдүнү турган. Каныл тудушкунуң агаалыгың дугайың дымнап кыш биетиң Төрөн чуртувустуң бүтү ужу-кыдыгыңдыраң килдер эөөн агаалы. Куруу хөвү тудушкунуң тускай лагеры саамачылыгың турган. Каналы таджикиеп болган орустар, убектер болган украинлер, түркмөнөр болган белорустар, казахтар болган татарлар тудуп турган. Байырагың өг-биле, чагыч чүтүд-биле кургаш хөвө олар шап халдап турган. Сүт дээ маадырың демисел каш чылда чоруп келген.

— Хемин унунга сүтү канал берген. Бо чараш каналы көрүчөк—деп, партианың Курган-Тюбе хөвөкунуң секретары эш Парамонов биске чутаалып.

Каналды эртиниң кырыңа турган бис. Оң шапкын суглары дааш-шимөөн биле бетон тудушкун халыңыңа дээп чыткан. Каналды мөңгүнелтөө динде орду бүтү уну кежир чоруткан. Канал мырыңай Афганстан кызыгарыга чедир оң-он километр шөйлүп чоруткан. Ичарага дескиндер көргө, кара чөп-даа чөп-даа хөвүлүң дөрбөлүчүң пөзгөрүң, колхозтарың болгаш совхозтарың суурлары көстүп чыдар. Салгын хемин унундан садтарың чагай чыдып өкпөп турган. Ол болза, куруу хөвү эөөс, харын ногаан улуз өвкө (үнүштерид чөп) болган.

— Сүт мааза амдыралды берген, — деп эш Парамонов уламчылап чутаалып. — Мурунда ногаан үндүртүр үмеин турган хөвүлөр чөп-даа берген; амдырал чок турган чөп-даа суурлар эөө берген, чүгле эш-бөрүңүн характарың огу

чырып турган чөп-даа Ильичиниң ланалары кына берген. Таджикиептин өтүк ужу-кыдыгыңдан — соңу райондардык болган Каратегиниң дагырыңдан, харым Памирден болгаш эрте бурунгу Зеравшандан — улус алаа ажилдары-биле көп турган. Тараачылар дагырада боттарың хемин динде чөп-даа кыткан, калбак дөмгө чөп-даа чөп-даа турган. Эң баштайгы хөмчөк-биле кады мааза мен база чедип келдик.

Эш Парамонов чөп-даа ажал чыла Вахша ажылдан турар. Ол баштайгы орду-ишкич, хөвөни эки билди. Хөвө дээ демиселе районың чөп-даа чөп-даа чөп-даа ишчери дээн анаа Социалистик Күш-ажылдык Мадыры атты тывысқан.

Оң-он муң тараачын өг-билде Вахштын чөп-даа көчүп келген. Улүг-улүг чүс хире колхозтар, хөвө, сал болган мал ажалының сөө совхозтары, машина-тракторнуң, экскаваторнуң болган машина-мал ажалың чөп-даа ажал — станциялар мыда тургустунган, Молотовабад, Октябрьский, Кагановичабад дээн ышкан чаа районнар тынылган.

Вахш уну хөвөниң аң-не үнелиг сорту — совет нарын улазыңың көвөд бүдүрериниң көз басыра бду турган. Хөвө тараан чөп-даа оң-он муң гектарда чаткан болган оларын шөлу чыл санымда өдүп турар. Бо чымын беши Вахштын хөвө тарыхчылары хөвө сымның тарыгычы барык беш муң гектар каабыр-тап.

...Көз каналдык мырыңай эртиниң чөгүңдү Молотовабад районун Жанов агың колхозуңуң төп кыдым турар. Ол болза, дөрт кудумчуларың, улуз садыг, электрлиг болган радиолу, оң-оң чараш бакчыларың, чагайкыткан, ногаан суур.

Колхозуң кол байлаа — хөвө. Хөвөниң иштинде муң-муң хире гектарлар тарып турар. Эртен чымын колхозуң орутамы 15 миллион хире рубль болган. Күш-хүңү бүтүрүңе колхозчуларга ажа-биле 19 рубль болган ийи килограмм тараз берген. Анаа колхозчу Умарал Алиевтиң өг-билде эртен чымын ажалдан алган күш-хүңүне 46 муң рубльди болган 5 тонна хире тараам берген.

Бо чөп-даа колхозчулары бай шылдыгы, культурулаң чуртап турар. Оларның иштинде чүс ажал кайы чыдаг тергелерид, мотоциклдерид, икчаарга сөө колхозчу ажал-агыйлар — тик машиналардык болуп турар. Анаа колхозчу Абдуали Ходжамкуловтуң өг-биле ам «Победа» деп машиналыг. Чөктаа чаа колхозчу Ахмат Саламов «Москвич» сачын алган.

Жанов аттыг колхоз ышкан идиг колхозтар эөөн эөөс. Идиг ажал-агыйлар Вахша хөв. Курган-Тюбе районда Хрущев аттыг колхозу Таджикистанда кымы бисеб бөрү? Эртен чымын ол артедил жөжүңүңер ортума-биле гектардан барык 34 центнер нарын уламчың хөвөни чымы алган, икчаарга чамдык бригадалар 40 ажал центнери алган. Артедилниң колхозу чурталга-көрүктүрүңүң улуз тудушкунуң чорударың ар-галым колхозчуларга берип турар. Илалың чурталга тудушкуну каабатыр. Чүгле чагыч Курган-Тюбе районда колхозчуларга муң хире бакчыларың туду турар. Бажың бүтүрүңде — ийи өрөд, күлжа, кавказка бар. Молотов аттыг колхоз бо чөп-даа идиг бакчыларың 120-н туткан, чыл төңүрүңе чедир база-да ол хирени тудар.

— Эртен чымың күзүңде биске Никита Сергеевич Хрущев чораш байган. «Силерниң колхозтарыңар бай-ла-дыр, идиг болза-да багай бакчыларда чуртап турар-дыр силер» деп икчаарда ол сачындырды—деп, Молотов аттыг артедилниң даргазы Рауф Убаевов чутаалан турар.— Ол сачындырыңың кичөөңгө алган бис. Ам чүгле бисте эөөс, харын Вахштын бүгү колхозтарында чурталга бакчыларыңың тудушкунуң илелейди чоруп турар. Ичарага бакчыларың илавила терасалардыг, кудумчузе улуз сонгалардык кыдыр тудар.

Сад ажалы Вахша чедикшиңиң сай-зырап турар. Чүгле бо чымың чымыңда 400 гектар садтарың ордуктап, икчаарга оларның ишти саны үш муң хире гектар. Виоградтың кайгамчыктың сортарың мыда өстүрүп турар. Арга кылар заводтарың подвалдарыңда улуз лаштарда «Вахш» деп чаа, өкн чыттыг арага ажалы турар. Чүдүктүг винияның, ам-даның чөп-даа, өкн чыттыг перси-

тиң болган абрикостуң, грушаларың болган яблочноларың ол тер сорттары алдаржип турар. Субтропиктиг культурулар — граната, нижир, хурма, лимоннар мыда көчүчү эки үнү турар. Элдариң хадидары, туңгөр, ичан дрок, арзон киваристер, акациидитлер ол терде таармып, эки үнү турар. Ичарага парфюмерия үндүрүңге эң үнелиг эрер үнү үндүрүп алыр өкпөк өңүч герань деп чөкчөк Молотовабад районунда хөв чыда өстүрүп келген.

Колхозың болган совхозтарың чыда тараачын хөгүдүдөңгө бар турар аргаларың долгу-биле ажалдарыңа прахта ка талам-биле дузалан турар эөөн каар өртем албан чөп-даа тыруулан. Дуржулга стайкларыңың бирөөн хөвө сымның чаа сорттарың өстүрер ажалдыкымын турар. Станцияның үндөсүң хөвүңдүң бөөр көдө ажал-агый эртежериниң кандалды В. П. Брасков мыда 25 чылда ажалдан турар. Хөвө сымның «504-В» деп бөдүк дүжүттүг, үнелиг сортуң ол өстүргөң, ол дугайында анаа Сталиниң шавналды тывысқан.

Мааза амдырал тывылганыңды 25 чымыңиң иштинде хөвө тарыхчыларыңың, малчыларыңың, сад өстүрүчүлериниң кайгамчыктыг кадылары өскөс. Вахш унунда Социалистик Күш-ажылдык Мадырлары 40 хире кижжи ажалдан турар. Хөвөниң хөв-хөв вахш мастерлериниң аттары республикадан дашара-да сурагыл болуп турар. Миколабад районунуң Молотов аттыг колхозунуң эвөө үндүрүчү Угулү Хайруллаева эртен чымын ол бөдүк дүжүттү ажалдан алган — 8 гектар чөп-даа ба бүтүрүңдө 83 центнер хөвөниң алган. Бо чымын оң дүжүдү оон-даа белик.

Вахш унунуң хөвө тарыхчылары хөвө өстүрериниң муруңгы аргаларың — пымыкыткан одуруулар арыңды, үнүштерин дөрбөлчүң-улаңчак кыдыр турар таарымчылдарың болган тарыхчыларың унун дургаар-дурга кыдыр трактор-биле болбаалырыңың аргаларыңың нөптер-илеңилерид дүжүтү азырыңа дузалан турар.

Хөвө ажалыңың талам-биле чедип алган чедикшиңерид Тажик ССР 1955 чылдык Бүтү-эвилеңиң көдө ажал-агый дөмгөдөңгө киржир хөвүдү эртен чаалап алган.

Бо чымың чымын хөвө тарыхчыларыңа дык таарымча чөк болган. Чамдык колхозтар хөвөни ийи каттап тарып, эвөөн хөв шөлдөргө хөвөниң немей тарып, өлүрүп турган. Идиг бергелер тура-да Вахша бо чымын хөв-хөв колхозтар эки дүжүттү өстүрүп алган.

Вахштын өрктөрүңиң ийриңай икчымдык Кубышев аттыг хөвө ажалыңың улуз совхозуңуң шөлдери чатыла берген. Совхоз үнүштерин бүтүрү-биле дөрбөлчүң-улаңчак ара-биле тарымыңа гилчөөң, оң түнөвөңде тарыла ажалгалыңа хол-биле кылар ажалың машиналар барык бүтүрү-биле кымын үндүргөн.

...Мотовоз кымын оруктуг демир орук-биле чүдүрүп каан хөвөниң өстүртү бар чыдар. Автомашиналар оруктарда соксал чөк чоруп турар. Чамдыктарың минералдык удобрелелер, өскелери—хөвө коконнар, шүңкүлери—чаа химистер сөөртүп чоруп турар. Хөвүлүдү— кижилер муну-биле. Ичарага көргө улуз бакчылар көстүп турар болган завод хоозайлары ышталып турар. Ол болза, Вахш унунуң географ төвү Курган-Тюбе хоорай. Бо үдө Вахш уну икчалдыр көстүр.

Кагановичабад районда «Большевик» колхозтуң даргазы Социалистик Күш-ажылдык Мадыры, ССР-ниң Дөди Советиниң депутаты Мурадали Камбаровтуң чутаалан турары:

— Шаандакы Вахш уну сактып, оңу бо үдөүниң биле дөңкөп көргө, биштиң партияныкта, бисте крутивасте, улуста кайы хире чаартычы улуз күш салдым деген чөп ала-чагаалар-ла бодатымың келер. Бөгүңүңө бөдарага амдыралдаарта оон-даа өкн болур дөңгөңгө илелей-деген сөө.

Вахш унунуң даартамыңың хүңчөк көрүп көрөлдөгөн. Октябрьский районда Перенадала деп улуз электростанция туттунуп турар. Оң авергиялы Вахш унунуң үстүкү таламында ам эон турар чөп-даа суг бөөр насос станцияларың хөдөлдүр болган 20 муң гектар ажал чөп-даа сортугарың. Чаа колхозтар, совхозтар болган МТС-тер тыттып, улустуң байлактарыңың чаа-чаа дөңкөлдөрү тургустунар. Чымын намыңның чөп, абдикшиңиң орамы Вахш уну улам-на чараш-чагаай анаар.



Новосибирск. Новосибирскиниң гидроэлектростанцияның тудушкунунда ажилдар улам дүргөп темпирлерин чоруп турар. Чурукта: судно өртөр шлюзунуң тудушкуну.

...1929 чылда шичиле ажилдары агаалып. Техниктер болган инженерлер берге байдалың үеинде автомашиналардык болгаш чадаг хемин унун учундан чынында чедир келдирид өрп чоруп турган. Чөп шичилер херекселерид килдер чөп-даа кырын хөмчөд, келер үеин каналының орун чуртка дүжүрү турган.

Инженерлерниң планың болгаш саамачылыгың башталган. Тудушкун ажилдарыңа белеткел чоруп турган. Вахш унунуң сугтарыга чедикшич улуу муя километр. Чөп, бетон болган хал каар ажилдарың хөмчөд чөп-даа миллион ажал кубометр болган. Ол үеин байдалың алырга биетиң чуртка сугтарыга тудушкунуң ут ажалды бөдүнү турган. Каныл тудушкунуң агаалыгың дугайың дымнап кыш биетиң Төрөн чуртувустуң бүтү ужу-кыдыгыңдыраң килдер эөөн агаалы. Куруу хөвү тудушкунуң тускай лагеры саамачылыгың турган. Каналы таджикиеп болган орустар, убектер болган украинлер, түркмөнөр болган белорустар, казахтар болган татарлар тудуп турган. Байырагың өг-биле, чагыч чүтүд-биле кургаш хөвө олар шап халдап турган. Сүт дээ маадырың демисел каш чылда чоруп келген.

— Хемин унунга сүтү канал берген. Бо чараш каналы көрүчөк—деп, партианың Курган-Тюбе хөвөкунуң секретары эш Парамонов биске чутаалып.

Каналды эртиниң кырыңа турган бис. Оң шапкын суглары дааш-шимөөн биле бетон тудушкун халыңыңа дээп чыткан. Каналды мөңгүнелтөө динде орду бүтү уну кежир чоруткан. Канал мырыңай Афганстан кызыгарыга чедир оң-он километр шөйлүп чоруткан. Ичарага дескиндер көргө, кара чөп-даа чөп-даа хөвүлүң дөрбөлүчүң пөзгөрүң, колхозтарың болгаш совхозтарың суурлары көстүп чыдар. Салгын хемин унундан садтарың чагай чыдып өкпөп турган. Ол болза, куруу хөвү эөөс, харын ногаан улуз өвкө (үнүштерид чөп) болган.

— Сүт мааза амдыралды берген, — деп эш Парамонов уламчылап чутаалып. — Мурунда ногаан үндүртүр үмеин турган хөвүлөр чөп-даа берген; амдырал чок турган чөп-даа суурлар эөө берген, чүгле эш-бөрүңүн характарың огу

чырып турган чөп-даа Ильичиниң ланалары кына берген. Таджикиептин өтүк ужу-кыдыгыңдан — соңу райондардык болган Каратегиниң дагырыңдан, харым Памирден болгаш эрте бурунгу Зеравшандан — улус алаа ажилдары-биле көп турган. Тараачылар дагырада боттарың хемин динде чөп-даа кыткан, калбак дөмгө чөп-даа чөп-даа турган. Эң баштайгы хөмчөк-биле кады мааза мен база чедип келдик.

Эш Парамонов чөп-даа ажал чыла Вахша ажылдан турар. Ол баштайгы орду-ишкич, хөвөни эки билди. Хөвө дээ демиселе районың чөп-даа чөп-даа чөп-даа ишчери дээн анаа Социалистик Күш-ажылдык Мадыры атты тывысқан.

Оң-он муң тараачын өг-билде Вахштын чөп-даа көчүп келген. Улүг-улүг чүс хире колхозтар, хөвө, сал болган мал ажалының сөө совхозтары, машина-тракторнуң, экскаваторнуң болган машина-мал ажалың чөп-даа ажал — станциялар мыда тургустунган, Молотовабад, Октябрьский, Кагановичабад дээн ышкан чаа районнар тынылган.

Вахш уну хөвөниң аң-не үнелиг сорту — совет нарын улазыңың көвөд бүдүрериниң көз басыра бду турган. Хөвө тараан чөп-даа оң-он муң гектарда чаткан болган оларын шөлу чыл санымда өдүп турар. Бо чымын беши Вахштын хөвө тарыхчылары хөвө сымның тарыгычы барык беш муң гектар каабыр-тап.

...Көз каналдык мырыңай эртиниң чөгүңдү Молотовабад районун Жанов агың колхозуңуң төп кыдым турар. Ол болза, дөрт кудумчуларың, улуз садыг, электрлиг болган радиолу, оң-оң чараш бакчыларың, чагайкыткан, ногаан суур.

Колхозуң кол байлаа — хөвө. Хөвөниң иштинде муң-муң хире гектарлар тарып турар. Эртен чымын колхозуң орутамы 15 миллион хире рубль болган. Күш-хүңү бүтүрүңе колхозчуларга ажа-биле 19 рубль болган ийи килограмм тараз берген. Анаа колхозчу Умарал Алиевтиң өг-билде эртен чымын ажалдан алган күш-хүңүне 46 муң рубльди болган 5 тонна хире тараам берген.

Бо чөп-даа колхозчулары бай шылдыгы, культурулаң чуртап турар. Оларның иштинде чүс ажал кайы чыдаг тергелерид, мотоциклдерид, икчаарга сөө колхозчу ажал-агыйлар — тик машиналардык болуп турар. Анаа колхозчу Абдуали Ходжамкуловтуң өг-биле ам «Победа» деп машиналыг. Чөктаа чаа колхозчу Ахмат Саламов «Москвич» сачын алган.

Жанов аттыг колхоз ышкан идиг колхозтар эөөн эөөс. Идиг ажал-агыйлар Вахша хөв. Курган-Тюбе районда Хрущев аттыг колхозу Таджикистанда кымы бисеб бөрү? Эртен чымын ол артедил жөжүңүңер ортума-биле гектардан барык 34 центнер нарын уламчың хөвөни чымы алган, икчаарга чамдык бригадалар 40 ажал центнери алган. Артедилниң колхозу чурталга-көрүктүрүңүң улуз тудушкунуң чорударың ар-галым колхозчуларга берип турар. Илалың чурталга тудушкуну каабатыр. Чүгле чагыч Курган-Тюбе районда колхозчуларга муң хире бакчыларың туду турар. Бажың бүтүрүңде — ийи өрөд, күлжа, кавказка бар. Молотов аттыг колхоз бо чөп-даа идиг бакчыларың 120-н туткан, чыл төңүрүңе чедир база-да ол хирени тудар.

— Эртен чымың күзүңде биске Никита Сергеевич Хрущев чораш байган. «Силерниң колхозтарыңар бай-ла-дыр, идиг болза-да багай бакчыларда чуртап турар-дыр силер» деп икчаарда ол сачындырды—деп, Молотов аттыг артедилниң даргазы Рауф Убаевов чутаалан турар.— Ол сачындырыңың кичөөңгө алган бис. Ам чүгле бисте эөөс, харын Вахштын бүгү колхозтарында чурталга бакчыларыңың тудушкунуң илелейди чоруп турар. Ичарага бакчыларың илавила терасалардыг, кудумчузе улуз сонгалардык кыдыр тудар.

Сад ажалы Вахша чедикшиңиң сай-зырап турар. Чүгле бо чымың чымыңда 400 гектар садтарың ордуктап, икчаарга оларның ишти саны үш муң хире гектар. Виоградтың кайгамчыктың сортарың мыда өстүрүп турар. Арга кылар заводтарың подвалдарыңда улуз лаштарда «Вахш» деп чаа, өкн чыттыг арага ажалы турар. Чүдүктүг винияның, ам-даның чөп-даа, өкн чыттыг перси-

тиң болган абрикостуң, грушаларың болган яблочноларың ол тер сорттары алдаржип турар. Субтропиктиг культурулар — граната, нижир, хурма, лимоннар мыда көчүчү эки үнү турар. Элдариң хадидары, туңгөр, ичан дрок, арзон киваристер, акациидитлер ол терде таармып, эки үнү турар. Ичарага парфюмерия үндүрүңге эң үнелиг эрер үнү үндүрүп алыр өкпөк өңүч герань деп чөкчөк Молотовабад районунда хөв чыда өстүрүп келген.

Колхозың болган совхозтарың чыда тараачын хөгүдүдөңгө бар турар аргаларың долгу-биле ажалдарыңа прахта ка талам-биле дузалан турар эөөн каар өртем албан чөп-даа тыруулан. Дуржулга стайкларыңың бирөөн хөвө сымның чаа сорттарың өстүрер ажалдыкымын турар. Станцияның үндөсүң хөвүңдүң бөөр көдө ажал-агый эртежериниң кандалды В. П. Брасков мыда 25 чылда ажалдан турар. Хөвө сымның «504-В» деп бөдүк дүжүттүг, үнелиг сортуң ол өстүргөң, ол дугайында анаа Сталиниң шавналды тывысқан.

Мааза амдырал тывылганыңды 25 чымыңиң иштинде хөвө тарыхчыларыңың, малчыларыңың, сад өстүрүчүлериниң кайгамчыктыг кадылары өскөс. Вахш унунда Социалистик Күш-ажылдык Мадырлары 40 хире кижжи ажалдан турар. Хөвөниң хөв-хөв вахш мастерлериниң аттары республикадан дашара-да сурагыл болуп турар. Миколабад районунуң Молотов аттыг колхозунуң эвөө үндүрүчү Угулү Хайруллаева эртен чымын ол бөдүк дүжүттү ажалдан алган — 8 гектар чөп-даа ба бүтүрүңдө 83 центнер хөвөниң алган. Бо чымын оң дүжүдү оон-даа белик.

Вахш унунуң хөвө тарыхчылары хөвө өстүрериниң муруңгы аргаларың — пымыкыткан одуруулар арыңды, үнүштерин дөрбөлчүң-улаңчак кыдыр турар таарымчылдарың болган тарыхчыларың унун дургаар-дурга кыдыр трактор-биле болбаалырыңың аргаларыңың нөптер-илеңилерид дүжүтү азырыңа дузалан турар.

Хөвө ажалыңың талам-биле чедип алган чедикшиңерид Тажик ССР 1955 чылдык Бүтү-эвилеңиң көдө ажал-агый дөмгөдөңгө киржир хөвүдү эртен чаалап алган.

Бо чымың чымын хөвө тарыхчыларыңа дык таарымча чөк болган. Чамдык колхозтар хөвөни ийи каттап тарып, эвөөн хөв шөлдөргө хөвөниң немей тарып, өлүрүп турган. Идиг бергелер тура-да Вахша бо чымын хөв-хөв колхозтар эки дүжүттү өстүрүп алган.

Вахштын өрктөрүңиң ийриңай икчымдык Кубышев аттыг хөвө ажалыңың улуз совхозуңуң шөлдери чатыла берген. Совхоз үнүштерин бүтүрү-биле дөрбөлчүң-улаңчак ара-биле тарымыңа гилчөөң, оң түнөвөңде тарыла ажалгалыңа хол-биле кылар ажалың машиналар барык бүтүрү-биле кымын үндүргөн.

...Мотовоз кымын оруктуг демир орук-биле чүдүрүп каан хөвөниң өстүртү бар чыдар. Автомашиналар оруктарда соксал чөк чоруп турар. Чамдыктарың минералдык удобрелелер, өскелери—хөвө коконнар, шүңкүлери—чаа химистер сөөртүп чоруп турар. Хөвүлүдү— кижилер муну-биле. Ичарага көргө улуз бакчылар көстүп турар болган завод хоозайлары ышталып турар. Ол болза, Вахш унунуң географ төвү Курган-Тюбе хоорай. Бо үдө Вахш уну икчалдыр көстүр.

Кагановичабад районда «Большевик» колхозтуң даргазы Социалистик Күш-ажылдык Мадыры, ССР-ниң Дөди Советиниң депутаты Мурадали Камбаровтуң чутаалан турары:

— Шаандакы Вахш уну сактып, оңу бо үдөүниң биле дөңкөп көргө, биштиң партияныкта, бисте крутивасте, улуста кайы хире чаартычы улуз күш салдым деген чөп ала-чагаалар-ла бодатымың келер. Бөгүңүңө бөдарага амдыралдаарта оон-даа өкн болур дөңгөңгө илелей-деген сөө.

Вахш унунуң даартамыңың хүңчөк көрүп көрөлдөгөн. Октябрьский районда Перенадала деп улуз электростанция туттунуп турар. Оң авергиялы Вахш унунуң үстүкү таламында ам эон турар чөп-даа суг бөөр насос станцияларың хөдөлдүр болган 20 муң гектар ажал чөп-даа сортугарың. Чаа колхозтар, совхозтар болган МТС-тер тыттып, улустуң байлактарыңың чаа-чаа дөңкөлдөрү тургустунар. Чымын намыңның чөп, абдикшиңиң орамы Вахш уну улам-на чараш-чагаай анаар.

Культура чырыдышыңың албан черлериниң ажылыңда четпестериң чайладыр (Чагаалер допчулаалы)

Эррин райондан эш О. Догуй-оолдун бижип турары: районнуң «Сталиниң орук» колхозунда библиотеза булуз ажалдавайп турар. Оң ном фондузу өсөй, чаа номнар-биле долдумайп турар. Кышка белеткел-биле, сентябрь кылымна, чүгле 10 кубометр оттулар мын белеткелген. Колхозчуларың ортуңга, мал фермаларыңа массалык ажалдыр чоруттумайп турар.

— Эррин районнуң оң-ла колхозунда кино меланиң Кураваев багай ажалдан турар. Кино чараллары астынмайп турары-биле көрүктүлөр кино үнерин билбейп турар, чамдыкта чүглө 8—9 хире кижжи кинога көр. Кинону орта үндүрбөс, үрүңү, үдүктүлдөр чоруктар көвөй. Мычанган Кураваевтиң ажалыңа харымсага чөгүн хамаарышкан чөп-даа хөвө хөмчө алыр негетиниң турар — деп эш А. Чамчаева бижөө.

Каа-Хем районда эш С. Седитин бижип турары болза, районнуң Шынаа көдө Советине хамаарышкан көдө клубтуң ажалыңда улуз четпестер бар. Бо чымың июль айдан бөр 4 эргелекчи халашкан. Оң учурунда колхозчулар ортуңда культура-массалыг ажал чоруттумайп турар. Көдө клубтуң ажалы багай болуп турар, районнуң культуру кандиниң эргелекчи эш Москвако хөмчө албайп турар. Көдө клубтуң ажалың сегидери негетиниң турар.

Улүг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозуң төвүндө көдө клубтуң септелген чоруттуман, оң сонгалары өкпөс. Клубтуң ишти, дашты кирлиг, посту. Мыда культура-массалыг ажалың база чоруттайп турар. Баубта номчулга чөп үргүлүч шөөлчүлүк турар, олар мын белеткелген. Көдө Совет болган колхозта партия организициямы клубтуң ажалыңың кичөөңгө салбайп турар — деп эш В. Тумэн-оол бижөө.

Кымыл райондан эш М. Ойдуң-оолдун бижэни болза, областның национал театрыңың артистери Бака-Кал көдө Советте Сталин аттыг, «Х улуз хурал» колхозтарың төптөрүн чагыч-даа каттап чөп-баай Артистериң өвүн көрүп колхозчулар күзүп турар. Оларның ол күзүлүн хандыра чөгүү.

Садыгың негетиниң турар

Кымыл горпозуңуң Улүг-Хеминиң ол талкы өринде № 22 магазин бар. Магазине атам-кем болган үдүртүр барааның сачып турар. Ол кеңээл талам-биле дык дөңкөп болган ону тутузымың байдалы таарымчалыг.

Ичарага-да бо магазиниң садыгымың биле эргелекчи—ийи кижжи бо хире улуз магазинде чедикшиңиң турар. Анаа сачым ажалчылар хөв-бүрдө чөп-чүгүлө көп турар. Сачым ажалчыларым саалтаамы, оларның негедезинге дымнангыр болуру салгың бүтүрүңүң хөдөкчөгөн.

Ичарага садыгы эш Релина биле эргелекчи эш Гулаева херегелелерин хандырып шыдавайп турар. Бо талам-биле оларда буруу чөк, чүгө дээрэ олар дерт салгыңы төзөөлөп

Бистиң мурнуу чүкте найыралдыг кожавыс

Бистиң Терзон чуртувус мурнуу чүтү-де 2.000 километр дурттуг черде калбак дегем дагыч чурт—Афганистан-биле кымыгарлап турар. Афганистан Азия-ның барык-ла чиге төгүде турбушаан, барыны чүктен чөөн чүкте—Ортааки Азияге болгаш Кыдатче база сонгу чүкте мурнуу чүкте—Индий океанын өриктен чоруткучаан эн чутула оруктарныц белдирешкен чери болуп турар. Афганистаннын географтыг байдалы ону шакдан бээр-ле даштыкы чурттарнын чаалап алмычларынын шургуи кирер чери болуп тускый хевирлик коридор болдуруп келген. Эрте бурунгу афган катарчыныц чутуашындан укталган Пискаевский (то-дургайларга, Александр Македонскийни) шериглери-биле азы Надир-Шахтын перс айттыг шериглери-биле тучуушкунар дугайында тоолу амылга чедир-ле Герат Оазисин черле болганын дидип болур. Мычарга 13 миллион афган улус хамаарышпас чорук дээш Англиянын шериг-леринге уду оон чуртууну чорутканы 81 чыл иштине ургучулзаан (1838-тен 1919 чылдарга чедир) дегиселе оон оолдарны ханын кайы хире төп турган дээр дугайын он-даа хей катап сактып чутуаш турар. Ол дээрге 1919 чылда чедикшииник доозулган, а афган улус Ан-глия-биле тайбычдылга дугайында ду-гуржулга үндөтүлгөн, хамаарышпас чо-рукту чедип алган. Афганистаныц бот эр-теги күрүне кылдыр хулаң көргөн баш-тобгы чакан РСФСР-нын чакан болган.

Афганистан—конституциялыг монар-хия болуп (конституцияны 1931 чылда чарлаан). Курүнениц баштыны хаан болуп турар. Ол хаан премьер-министрин, чакы-тык кежигүйерин болгаш чепсектиг күш-терин кол командирликчиини томушап, дайыны чарлап, тайбыны чарып, керсе-лерге алын салып турар. Афганистанга ошаа чутула күрүне айтыргалары шийт-кээр-биле хаан чамдык үелерде ай-малтар төлөөлериинден (нургалайында-ла оларныц баштындарында), парламент кежигүйеринден болгаш чакан кежигүй-веринден тургустунар «Улуг Джирга» дээр хуралды чыңдырып турар. Парла-мент болза, үш чылда сонугулар Улустуц чөвүлөи болгаш кежигүйерини хаандан томушап Сенат деп ийи палаталардан тургустунуп турар.

Афганистаның кол экономикасы кедээ ажил-агыч болур. Мычарада чуртга болбазыралып ачылган турар чер нийти шөлүц чүглө 3 хуузу болуп турар. Чер ачылдычылары колдуунда-ла кымыгас-та, арбайын, чечевичаны, ристи, чиге-тераны, кукурузаны тарып турарлар. Хевенин, тапканы, кунжутту, ленну, чи-гир свеказаны база өстүрүп турарлар.

Афганистаның кедээ ажил-агычында чутула чери мал ажилы өлөп турар. Аф-ганистанда колдуунда-ла хойну болгаш өшкүнү өстүрүп турар, мычарга кара-күл хой ажилы онга калбаа-биле хөг-жөөн, оон продукцияны (чыла 2 миллион кештер чедип турар) дашкаар үндүрүп афганистан чиг-өттиң кол чүүлү болуп тур-ар. Афганистан болза, элөөн хей саныг дүктү, хевенин болгаш кургаткан чими-терин база дашкаар үндүрүп турар.

Афганистанда үлетпүр көчүк көмбөк хөгжөөн. Ол болза, чурттуг нийти чогу 13 миллион кижиниц иштинден үлетпүрүң бүтү амыралдык хөдөөлик ажилчы-нарынчы саны 30.000 хире-ле кижилер болуп турар чоруткан бешин көстүп турар. Аф-ганистанда пөс-таавыныц хей өвөс саныг үтрөк фабрикалары, тууду материалдары бүдүрөп бүдүрүгелер, чигир заводтары

болгаш чимистер болбаазыралды заводтар бар. Ус-тымын бүдүрүгелер, мыаңгыч суура уткен афган хевистер Афганистан-нын экономикасында элөөн улуг ролду ойноп турар. Афганистанда демир орук-тар мырнай чок. Колдуг-ла транспорт чепсектери—автомашиналар, тевелер бол-гаш эчигенер болуп турар.

Он-биле калы Афганистан болза, үлетпүрү хөгжүдериңге эргежок чутула хей бойдус курларларындыг. Чуртта демир руданыны, хөмрү даштын, чөс руданы-ныц болгаш элөөн хей өскө-даа өнүгүт ме-талдар рудаларынын чыдар черлери бар. Афганистаның сонгу райондарында үлет-пүрүе укжур-дуалыг нефталыг черлер ты-ылдылаан.

Афганистан үлетпүр барааннарныга бо-дууну хережелениң улуг кезин өскө чурттардан оларны кшир өөртүп тургаш хандыртынып турар. Совет Эвилели-биле салгы Афганистанга улуг укжур-дуалыг болуп турар. Совет-афганистан салгы 1950 чылдан бээр дөрттөн хей катап улагаткан. Совет Эвилели Афганистанга үлетпүр де-ришкчилерин, автомашиналарын, хими-калийлерин, нефтепродуктарын, хөвө-саазын пөс аймаан, медикаментилерин, чигирин чедирип берип турар болгаш оларныц орунга хөвөни, дукту, хөмөр-ин болгаш өскө-даа элөөн хей барааннарны ап турар.

Совет Эвилели болза, үлетпүрү хөгжү-дер херектиң талазы-биле Афганистанга техниктиг дузаланыны көргүзүп турар. Совет тускый эртемниглерин дузаланы-биле ол чуртта асфальт-бетон заводу, элө-вар, дээрбе болгаш өскө-даа элөөн хей бүдүрүгелер тургустунулаан.

Совет Эвилелиниң ол техниктиг дузал-амчыны Афганистанныц төзөлөкчлери белин-биле үнөлөп турарлар. Египетте аф-ган элчин Салахундин Сельджуи дашты-кы чарылга төзөлөкчлериныч мурунга чүвө чутулааш, афган-совет харылаалар-ның шынныг байдалы хажидар дөш орадажышкыннарга өйтүр харынын берген. Ол харылаалар, «экономикиг хөг-жүдүгө бот-болуңу эрге-ажыктарын» барындаан чарылаан дугуржулаалар-биле башкарынып турар болгаш «Афга-нистаның иштиги херектеринге колгаар-лааны ол өвөс болур, чурттуг өскөден ха-чарылга чок чорунуңа дегейбиң турар» деп ол демделгезин.

Кулутураның болгаш эртеминин талазы-биле афган-совет улустарының аразында харылаалар база улам-на быжыг болуп турар. Мыаңгыч кедээ ажил-агычтын хо-ралдычыларын уду деииселе болгаш үндүрөп камагаларына ийи чурттарын кыды амыдажылазы таарыштыртынган.

Хамаарышпас чоруктарын чоокта чаз чедип алгашаан Муруну болгаш Муруну-Чөөн Азия күрүнелери-биле, бирги эчеге-де Индий Республика, Бирма Эвилели, Ин-донезия Республика мынаш мыдыг күрү-нелер-биле Афганистаның харылаалык хөгжүп турар. Азия болгаш Африка чурт-тарыныц чоокта чаз Бандунга болган конференцияныга киришипшаан, Афгани-стан болза чурттарыны болгаш улустар-нын тайбың кедээ-хелбөк турарыныц беш принциптерини чутулаан онзалап дем-делеп турар декларацияны хулаң алган үжөн күрүнелериң санынга каттыжын кирген.

Афганистан тайбының болгаш нейтрал-теттиг политиказын хажык чоокта са-гып адырпшаан, СЕАТО (Муруну-Чөөн Азияга «самгалал» дугайында керелер болгаш Багдадтың пактызы) чергелиг дайын бөлүгөжишкиннеринден ойтла-ван. Мычарга нейтралдыг Афганистан-

ны яны-бүрү дайын бөлүгөжишкиннери-ниче кшир тыртарын орадажып турар болгаш өң девискэринге шериг базала-рын тургузар дугайын болуп турар. Бары-нын чүкте мыдыг бөлүктөр ол чорукка таарынымай турар. Ол сорулгаларның талазы-биле өскө чурттарны дамытыр Афганистанга дык улуг кымыгашкынны кылып турарлар. Ол-ла чылдыгааның укжурундан мыаңгыч ийи кожа чурттары—Пакистан-биле (СЕАТО-нуц болгаш Баг-дад пактызының кежигүңү) болгаш Иран-биле (Багдад пактызынга чоокта чаз кир-ген) Афганистаның харылааларының чидигеленишики эгелзөөн.

Афганистан-биле Пакистаның аразы-нда маргылдааның өзүлү чылдыгааны бол-за, Пуштуннаының (афганнарга төрөп патан аймактар чурттап турар Барыин Пакистаның сонгу-бөрүни районуңу) айтыргалары болуп турар. Пакистаның чакан даштыкыдан дөтөкчө алгаш, па-таннарныц бот баш миннир эргезин бол-гаш автомашиналы хулаң көөр дугайында айтырганы Афганистаның чакан-биле болгаш патан аймактарың төзөлери-биле чутулаажып көөрүңден ойталап турар. Пакистаның эрге-чагыргалары Пуштун-наың дээш маргылдааларының чидиге-ленниңе колбаштыр Афганистанче азы Афганистандан Пакистаның девискэрин таварты чүктер өөртүп эрттерини хо-ругулааннар. Дык хей чүктерини Карази деп портка тууду саадтаган турган.

Афган-даа, иран-даа девискээрлер таварты агып чыдар Гильменд хемениң суун ажылаар дугайында афган-иран маргыл-даа база үңүп турар. Бо айтырганың талазы-биле дугуржулга чедип алынган болгаш ону чутула чоругу документте де-делеп бижирин артаан үе турган. Мы-чарада-иран чаз негеделерин хевиртен үндүргеннен ол чутулаажышкыннар үндүрген турган.

Афганистаның Пакистан болгаш Иран мынаш мыдыг жокалары-биле харыла-аларының чидигеленишики чүглө тайбы-ның дайыныгарга ажыктыг болгаш ол чурттарының база оларны узустарыны эрге-ажыктарыга чоруктур турар. Бүтү улустар, мыаңгыч кожа чурттарыны узустары тайбың харылааларын сонугурап турар дээрин «Ислах» деп афган сонуң чоокта чаз бижөөн болгаш «Идеологияда ыладалыг чорук найыралдыг кожа-хелбөк харылааларын дөтөкчлериңа шантык болуп шыдавас» деп демделгезин. Он чы-же болза, Совет Эвилели биле Афгани-станың аразында харылаалар болуп тур-ар. Нийтилеп тургузууну талазы-биле ыладалыг болуп турар-даа ийи чурттар бот-болуңу эрге-ажыктарына болгаш улустар аразының тайбының быжыглар херекке дугжур өзүлүк тайбың кожа-хел-бөк догунаашкының найыралдыг хары-лааларын хей чыдар иштинде туудуп келген.

Найыралдыг кожа-хелбөк турарының болгаш найыралдын ол харылааларының улам мыаң хөгжүдөш болза, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булгаанын болгаш ССРЭ-ниң Дэди Сөөкениң Президиумуңу кежигүңү Н. С. Хрущевтуң Афганистанга ам баар деп турары болур.

Ангы-аңгы социал тургузулуг күрүнелериң тайбың кожа туруп болуруңу ду-гайында улуг деняныч айтышкынның өң-не баштыкалдыг шыннымы ол ба-рынымын бүтү делегейниң мурунуңа боза катап көргүзөр.

М. ПАВЛОВ.



Кыдат Улус Республикасының машина тудушкун заводтары станоктар болган механизмдер бүдүрүштүкүн көөрдөшп, кымып турар машиналарын ас-сортиментини калбарып турар. Чурукта: Цицикарын машина тудушкун заводунуң (Сонгу-Чөөн Кыдатта) бүдүрүп үндүрген чаз вертикал-хошлагчы станоктары. Сяньхуа агентлигиныц фотогу.

Эштер Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Бирмада чоруп турарының дугайын бирма солуннарның бижип турары

РАНГУН. (СЭТА). Рангуннуц солунна-ры Н. А. Булганин болгаш Н. С. Хру-щевтиң портреттерин база оларныц на-марларын парлап үндүрүлгөн. «Нью-Таймс оф Бирма» болгаш «Бирман» солун-нар боттарыны мурнуку чүдлеринге совет аалчыларының келгенини дугайын биж-гилзөөн.

«Нью-Таймс оф Бирма» солуннуң болу-нуң чүтүңгө бижээни болза: «Совет-бир-ма харылааларыны мыска төөгүтүңү иш-тинде улуг түңгөлериңиңиң чедип алган.

Крестовный өзү-биле болгаш феодализм-биле холбашкан хожундай чоруктуң когун совет улустун үскөни болза, Азия-ныц кулдандырган улустарына орукту чырдып турар айткыны чырытып бо-лур... Орустарың чедип алганы күчү-шылдамың болгаш депшигениң болуп көрбөөн өзүңкүң бирмаларга уттуңду-рас онза улуг чүтү болган. Амылдарың совет өвүр-хевиринче бирмаларың илери-ди үндүрүп турар чүтүңү сонугураалыг бөлүктөрүниң неутерлиги турар яны-бүрү чутулаажып соодуп шыдавас.

Чүс ажык чылдар дургузунда Барыин чүтүңү колонизаторларының башмыкы-ның болгаш дарылымың човулааны эдилеп артаң бирмалар болгаш Азияны өскө-даа улустары боттарыны мынаган сеткиланы хей улава Совет Россияга улаң чорашанар.

Барыин чүк чурттарындан келген дээр-гипер Азияны узустарына хамаарыштыр боттарыны хеделишикини хевирин өскө-кертти турары агы үеде бешин бир өвөс өскө шийтеги саналдарыга белен Со-вет Россия чоогунга турбаан болза, ол өскө-кертелер болуңуңу шыдаар турган бе деп айтыры үңүп турар.»

Солунуң оон мыаң бижип турары:

Азияны хей миллион улустарының, оон иштинде бирма улустуң хосталга че-дип алгыныга Совет Россия шуут болгаш шуут өвөс хевир-биле дузалаан деп чөвө-ден кым-даа далагазлап шыдавас. Эртеке үе болза, Совет Россияга алдарың болган,

Францияда совет кино-фильмниң неделезы

ПАРИЖ. Декабрь 2-ниң кежээинде Францияда совет кинофильмниң неделезы өткөн. Парижтиң үзүп киновестралары-ның бирөөни «Норманди» болган байыр-лыг ажилдышымыга француз кино уран-чүдүлүгү сураттыг ажилдыкчылары, театр хей-ниятиңиң төзөлөкчлери, хей-ниити болгаш политиктиг организацияларының улуртукчулары, парламент депутаттары, элөөн хей министрстволарыны харыса-лагалы ажилдыкчылары, француз болгаш даштыкы журналистер чыгып келгенер. Совет кинематографияны ажилдыкчыла-рының төзөлөкчлери көргүчүлөр аалың-га көстүп келерге чыгыпшаар киң байыр чедиргенер.

Көрүшкүн эгелээр мурунда кинемато-графия айтыргаларының талазы-биле парламент комиссиясының даргазы депутат Ги Деосон, ССРЭ-ниң культури министрини орадалычын В. Сурын, ССРЭ-ниң Францияда элчини С. А. Виноградов болгаш Францияны үлетпүр, салгы ми-нистерствозуңуң төзөлөкчиси өсөп чүвө

мычарга келир үеде Совет Россияның чаз-чаз чаагай саздалары ачы-авыралык көөрүңи бирма улус манап, илеет турар. Хосталганы чутула чоокта чаз чаалап ал-гылаан Азияны миллион-миллион улус-тарыга, оон иштинде бирма улуска тай-бың турган болган артар-даа. Оон укжу-рунган бүтү делегейге тайбының чедип алгыныга улаалдырган болуңу күжү-нишикенинерин совет улус болгаш оон улуртукчулары үргүчүлөрдөр деп олар манап турарлар.

Совет Россияда термөдрө эртеминде канчар-даа аажок улуг бургунаар депшигелер болза, кийи төрөгөтениң ма-нап турары элбешидип байлактарың азырашыны чүглө тайбының чуртуңа боттанып болур ол фактыны онзалап дем-делеп турар. Бүтү-нिति тайбының политиказының сорук кийричлери болгаш «Женева боданы» тургузарыны кийри-чилери Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев олар өскө чүтү-даа чөвөден артык тайбы-ны өк-сеткил-биле күлөп турар бүтү бир-маларың чүктеринде чыра тууду алганар.

Совет аалчыларының келгенини дугай-ында сактыныкын үр үеде болгаш быжыг артар деп соолуң демделзөөн.

«Бирман» солун «Бирмаге морлап көрү-чү» деп мурунку чүтүңгө: «Яскү аал-чыларың албан шугуму-биле бистиң чур-тувуңа бо келишикиңи болза, бистиң пре-мьер-министрияның чалалгазының хары-нымы болур» деп бижзөөн.

Совет аалчыларының келгениниң укжур-дуалың айтыпшаан, ол солунуң бижэ-ни болза: Бо морлаашкыны бис төөгүлү болушкун деп санал турар бис, бистиң премьер-министриянык биле совет улустуң улуртукчуларының бо удур-делер аала-жымыны болза, Совет Эвилели биле бистиң чуртувуңуңу аразында туруп ту-рар найыралды улам мыаң быжыгларын-га дузалап журулат. Бо бараалташыкы-ны дайын өсөтүңүлү шакын үңүң улус-тар аразының харылааларына чутула чада кылдыр көрүп болур.

Совет кинофильмниң неде-лезини чорудуп чорук чүглө ССРЭ-ниң бол-гаш Францияны кинематография ажил-дыкчыларыны аразында найыралымы бол-ган ажил-херек кырында калы ажилды-жымыны быжыгларына өвөс, хары ийи чурттарың улустарының чоо-шуджырына база дузалаар деп чүвө чутулаашанар боттарының өскөртөнегге демделзөөн.

Национал твария деп оркестр хөгжүм Совет Эвилелиниң гимниин болгаш «Мар-сельеза» деп француз национал гимнини күүсетегенини сонда «Роме биле Джули-этта» деп балет фильми болгаш «Анаа өвөс оон маргылдаады» деп мультфиль-мниң кино-фильмин көргөспөн.

Ол кино-фильмдер улуг чедикшиктер-ди болган, көргүчүлөриң алын часкаа-шкынары хей улаа болуп турган.

Совет кино-фильмдерин көргүзүшкү-нү ол кежээ Парижте өскө ийи киноте-атрларына база эгелзөөн. (СЭТА).

Кыдат биле Сирья аразында садыг дугуржулгазынга ат салганы

БЕИРТУ. Чедикшикниң доозулган чуту-лаажышкыннарың түңгөлөңдө Кы-дат Улус Республика биле Сирьяны аразында садыг болгаш төлөвөр дугуржулга-зынга ноябрь 30-де Дамаскага ат салган.

Бо дугуржулга дуугар Сирья КУР-га көвөң, тапкы, дүк болгаш көзгө ажал-агыяны өскө-даа барааннарны боор.

Кыдат Улус Республика бөдүнуң эел-чөңдө Сирьяга машина болгаш машина дершикчиин, өскө-таавы болгаш өскө-даа барааннарны боор.

КУР биле Сирьяны аразында салгымы калбарытында чутула хөмөкчлери ийи чакаттар алгыныга белегенин дугайын калы чарлатыган дыңдагыга чутулап турар. Бот-боттарына таарымың болуп принципти деткирин болгаш икпорт бол-гаш өвөрт дугулааларын баласалаш-тырарыны талазы-биле чутула бүтү хөм-челерин алырын ийи талаа база дугуржуп алган.

Ийи күрүнелериң найысалдарында салгы төлөвөриң тургузар дугайында дугуржулга чутулаажышкыннарың түңгөлөңдө чедип алдыган. (СЭТА).

Францияның национал хуралын таратары дугайында шийитпир

ПАРИЖ. Франс Пресс агентлигиңиң дыңдаанын дуугар алгыры, Францияны национал хуралын таратары дугайында шийитпирин Францияны министрлер чөвү-лөи декабрь 1-де хулаң алган.

Бир өвөс парламентиниң алаакы па-тавы конституциялыг хей кезин-биле (то-дургайларга, бүтү депутаттарыны бады-лаашкынының 50-ден хей хуузу-биле) чаканга бугурусөс чоруун 18 айлар дургуз-кунда ийи улаа илеридип болза, ону тар-дырып негөр дугайында эргени чаканга тыксип турар француз конституцияны 51 чүтүлү барындаан, ол шийитпирин хулаң алган. Конституцияны дуугар алгыры, национал хуралды таратканыны сонда 20 күнперден эрте өвөс болгаш 30 күнперден өрай өвөс үе иштинде чаз парла-мент сондалдыгыны чоруткан турар укжулат.

(СЭТА).

Эдгар Фор радикалдар болгаш рдик-ад-социалистер партиясының үндүргөң

ПАРИЖ. Национал хуралды таратары дугайында чакытык шийитпир радикалдар болгаш радикал-социалистер партиясыны иштинде чөвүлөүлөриңиң дошкун чидигеленишикини болдурулар. Радикалдар бол-ган радикал-социалистер партиясыны бирөөсү премьер-министр Эдгар Форуп партиядан үндүргөн деп Франс Пресс агентлигелди дамыткан.

(СЭТА).

Малайяда колонизаторларның дайын хемчеглери

ПЕКИН. Сяньхуа агентлигиңиң дека-брь 1-де дыңдаканын дуугар алгыры, Малайяны Улустуң-хосталга шеринге удуу калбас шавар халыкыны Малайя-да англи шериглер болгаш полйедейи от-ряд эгелзөөн. Дездебу болгаш Буала-Пилах (Төп Малайя) районнара Малайяны Улустуң-хосталга шериниң отрядтары-биле англи шериглериң аразында күштүт тулчушкуннар болуп турар. Ол район-нуң элөөн хей суурларында комедант ка-магалыны туртускан. Дык хей оруктарны чүвө чорбас кылдыр хаапкан. (СЭТА).

Итали школар ажилдыкчыларыны ажал соксадышыкыны

РИМ. «Итали школарны чыгыс фрон-тузуңуң» (школа ажилдыкчыларының яны-бүрү профессорлериңиң каттыштырып турар организация.—Ред.) чараланы орту-мак болгаш дозу өвөс ортумак школары-ның директорларыны болгаш башкыла-рыны үш хоңукту ажал соксадышыкы-ны бүтү Италияда эгелзөөн. Ажыл төлөвө-риң уталылар, түр үеде ажилдап турар башкылары дөтөкчө ажал-биле дашка-рар дугайында оларныч негедезин чакан күүселдеринден ойталааныга ажал сок-садыкчылар удуулары турар. 1954—1955 өрөгиде чымында школа ажилды-кчылары бо янымы ажал соксадышыкы-нарың эрттирип турган. (СЭТА).

«Шынның» бижикчилеринге

Көдээ болгаш ажалдыг бижикчилер со-лунга үндүрери-биле бижзөөн материалды-рыңиң редакцияге чорударга чүглө фамилия-зы бижзөөн, адын болгаш азымың адын хураангайы-биле бижип, адресиң шуут айтпай турарының фактылары бар.

Солунга материал бижип келген бижик-чилер болгаш бижирин күлөп чоруурлар бижзөөн материалды редакцияге чору-дарга фамилияны, адын болгаш азымың адын паспорт азы төрүтүңениңиң дугайында херечиле дуугар база адресиң дозуу-биле айтпай чутула. (СЭТА).

Редатор Д. О. БЕГЗИ.

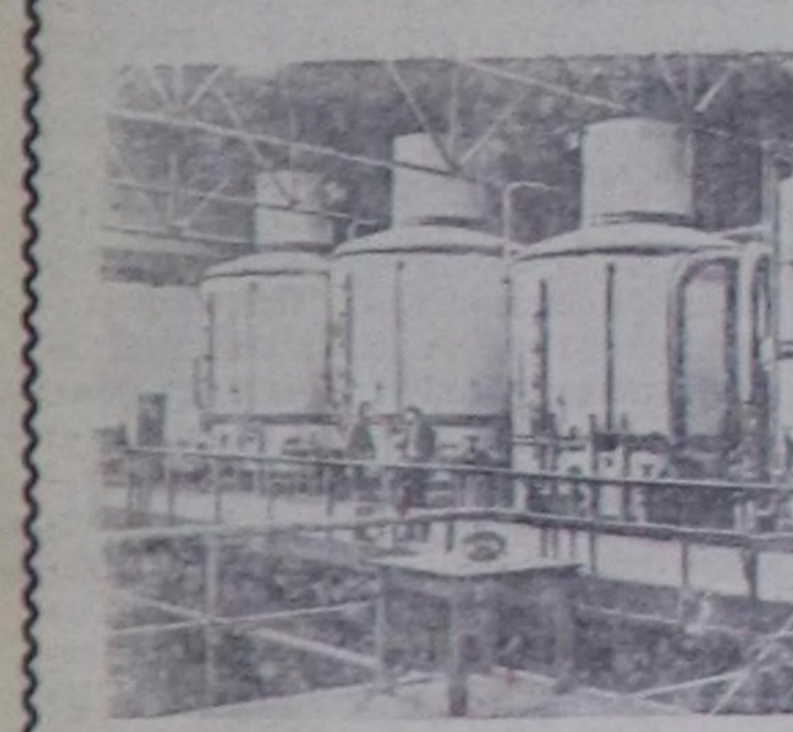
Кыдат хоорайларныц болгаш суурларныц радиожудулгазы

ПЕКИН. Кыдат хоорайларны болгаш суурларны радиожудулгалы улам-на кал-бак хемчээлини-биле чоруп турар. «Гуан-мыншан» солунуң кедешиңден алгыры, бо кыжы болгаш келир чымың чымы-нында 21 жокуларга, Иштики Моолуд автономнуң районунга, болгаш алык Шаньси Пекинге, Тяньжинге болгаш Шанхайга радио дамчылажының 225 бедилерин тургустунар. Радиожудула херезиңиң эргел-еги ол сорулгаларга 450 муң жаны үндүрүп берген.

Хойлуңчам, Гирин, Хэбэй, Шаньси, Чжаэцзян, Фуцзянь, Ганьсу жокуларга радио комитеттери 1955—1957 чылдарда суурларга радио четкилерин калбартыры-ны планнарын чогаткылап алганнар. Чижээлзөргө, Чжаэцзянда 50 ажыг радио бедилерин турдуары, коллективтиг дыңна-рынга 10 муң ажыг радиоточкаларын тургузары төлөветегинен, олар 300 муң хире тараачынары хандырар.

Улустуң төп калбак дамчылыга стан-циясыны болгаш чер-черинг радиостан-цияларыны дамчыдгыларында аңыда ведонны радио бедилерин кедээ ажил-агый айтыргаларының талазы-биле тус-бай дамчыдгаларын организастап, яны-бүрү бот-тымыңгы уран-чүдүлүгү программазын дамчыдып турарлар, ол дам-чылыга көдөөнүң радио дыңачыларынга улуг чедикшиң-биле непереп турар.

Чехословак республикада



Чехословак Республикасының машина тудушкун үлетпүрү чигир заводтарына херектиг шыларангай техниктиг дериг-лери тургузуп турар. Сөөлү чылдарны дургузунда Чехо-словакияның машина тудушкун үлетпүрү Кыдаттың, Евро-паның улус демократиязыныч чурттарыны, Индияны, Сирьяны, Уругвайны болгаш Ираның чигир үлетпүрү-нү бүдүрүгелеринге дериглери берген.

Чурукта: чигир заводунга херектиг вакуум-шүтүрер. Чехословакияның телеграф агентлигиңиң фотогу.